

Бусурманкулова Ж.А.

ЗАМАНБАП ОКУТУУНУН НЕГИЗГИ МАСЕЛЕЛЕРИ

Бусурманкулова Ж.А.

ОСНОВНЫЕ ВОПРОСЫ СОВРЕМЕННОГО ОБУЧЕНИЯ

УДК: 378

Коомдун социалдык экономикалык абалы өзгөрсө дагы билим берүү системасы бир топ мезгилге чейин өз туруктуулугун сактап турат. Аны жаңы абалга шайкеш келтириш үчүн бизге көптөгөн негиздүү өзгөртүүлөрдү киргизүү керек болот. Эң алгач билим берүүнүн мазмуну өзгөрүлүшү, окуу программалары, окуу китептери, окуу усулдары жаңыланып чыгышы зарыл. Андан кийин педагогикалык кадрларды даярдоо жана кайра даярдоо, алардын аңсезимин өзгөртүү, жаңы абалга карата алардын даяр болуусун камсыз кылуу маселеси келип чыгат. Педагогдор өзүлөрү өзгөрмөйүнчө алардын колдонгон ыкмалары да эски боюнча кала берет.

Мына ушул жагдайды эске алуу менен алыскы жана жакынкы чет өлкөлөрдүн окумуштуулары окутуунун жаңы технологияларын изилдешип, билим берүү системасына сунушташууда. Кыргызстандын билим берүү системасы дүйнөнүн билим

берүү мейкиндигине шайкеш келтирилиши үчүн прогрессивдүү окутуу ыкмаларынын кенен жайылтылышы абзел. Кыргыз Республикасындагы билим берүү боюнча түрдүү документтерди карап чыгып, мазмунга негизделген куррикулумдан натыйжага негизделген куррикулумга өтүү зарылдыгы туулат. Ошондуктан Кыргыз Республикасынын билим берүү системасында мазмунга негизделген билим берүүдөн натыйжага негизделген билим берүүгө кадам таштап, жаш муундардын компетенттүүлүгүн калыптандырууга багыт алышы, билим берүү системасында инновациялык окутуу технологияларынын кенен жайылтылышын зарыл демекчимин.

Төмөндөгү таблицада окутуп үйрөтүүнүн сапатын арттыруу, баалоо, план түзүү жана башкалар боюнча өзгөрүүлөргө багыт алуу үчүн бир кыйла мааниге ээ түшүнүктөр келтирилет.

Компоненттер жана өзгөрүүлөр критерийлери	Мазмунга негизделген программалар үчүн мүнөздүү	Натыйжага негизделген программалар үчүн мүнөздүү
1. Күтүлгөн натыйжалар	Конкреттүү эмес, керексиз, байкоого мүмкүн болбогон.	Конкреттүү жана байкоого мүмкүн болгон окуучулардын өсүү деңгээлин көрсөтөт.
2. Окутуунун мазмуну	Предметтик аймакка негизделген.	Натыйжага негизделген.
3. Окутуу үчүн берилген убакыттын саны.	Убакытты аныктаган главалар (семестр, чейрек)	Окутуу натыйжаларды жарыялап көрсөтмөйүнчө улана берет.
4. Окутуу усулу .	Мугалимди атайын адистешкен малыматты берүүчү өткөргүч катары баса белгилөө.	Мугалим окутуунун фасилитатору катары түрдүү окутуу техникасын колдоно алат.
5. Окутуунун фокусу.	Мугалим эмнеге окутуп үйрөтө алат?	Натыйжаны жарыялап көрсөтүү үчүн окуучу эмнелерди окуп үйрөнүшү керек?
6. Окутуунун материалдары	Материалдардын тар булагы (окуу куралдары, окуу китептери)	Тексттердин ар түрдүүлүгү, окутуунун ар түрдүү стилдерине негизделген массалык маалымат каражаттарынан жана чыныгы турмуштан алынган материалдар.
7. Окуучунун аткаргандыгы тууралуу жооп кайтаруу мүмкүнчүлүгү.	Өз учурунда эмес жооп кайтаруу мүмкүнчүлүгү.	Натыйжалар аткарылып бүтөөрү менен түшүнүктүү сөздөр аркылуу билдирилген.
8. Баалоо.	Башкалардын аткарган нормаларына негизделген баалоо.	Жетишкендиктер критерийлери (натыйжалар)
9. Чыгуу критерийи.	Баа менен жана процент түрүндө финалдык баалоо.	Окуучулар деңгээли алдын-ала белгиленген натыйжаларды такай жарыялап көрсөтүшөт.
10. Окутууну баса белгилөө.	Окуучулар мугалимдин көзөмөлү астында берилген билимдин белгиленген өзөгүн алууда сыйланат.	Окуучу коммуникация, иликтөөлөр, концептуализация, тастыктоолор жана көйгөйлөрдү чечүү боюнча ыктарды такай өнүктүрүшү керек
11. Окуучунун жоопкерчилиги.	Окуучулар окутуунун күн мурунтан белгиленген багытын аркалоосу керек.	Окуучулар өзүн-өзү тескеп туруу үчүн өз алдынчалыгын жана жоопкерчилигин өрчүтүүсү керек.
12. Окутуунун контексти жана баалоо.	Окутуу жана баалоо окутууну божомолдоо мүмкүн болгондой контекстке көз каранды.	Мазмунду жана абстракттуу баалоону аралаштыруу жаңы жана жалпыланган контексттер үчүн, окуучулардын аткарганын жалпылоо үчүн колдонулат.
13. Пландаштыруу.	Окутуу пландары билимдин өзөгүн жеткирип берүү үчүн иштелип чыгат.	Пландар натыйжаларга жетүү үчүн түзүлөт.
14. Ирээти.	Пландаштыруу, окутуу, баалоо.	Баалоо, пландаштыруу, окутуу.

Экинчиден адатта күнүгө ондогон жолу билим берүү, аны өнүктүрүү жөнүндө айтылат. Бирок мугалимдер билим берүү деген эмне, аны кантип өнүктүрүү керек, ал эмне үчүн керек деген суроолорго так, даана жооп бере алышпайт.

Бир нерсе жазаардан мурун анын маани – маңызын даана түшүнүү зарыл. Адатта билим берүү эмне деген суроого төмөндөгүдөй жооп берсек болот.

Билим берүү – бул продукт. Кандай продукт? Коомдун өнүгүшүн жана сакталышын кепилдөөчү продукт. Демек ар бир балада билим болмоюнча коомдун гүлдөп өнүгүшү, жадагалса сакталып турушу да мүмкүн эмес.

Ар бир мугалим сабакка даярданып жатканда, сабак өтүп жатканда өзүнүн берчү билимин продукт менен салыштырып, ал билим окуучуга сиңимдүүбү, пайдалуубу, окуучунун өсүп-өнүгүшү үчүн кереги тийеби ж.б. суроолор көңүлдө турушу керек.

Билим берүү түшүнбөстүктөн, түшүнүктүн жетишсиздигинен, үстөмдүктөн, псевдо-класстык аңсезимден бошотуу үчүн керек. Муну билүү мугалимге ашыктык кылбайт. Ал эми билим берүүнү кантип өнүктүрүү керек деген суроого токтолсок, анда төмөндөгүдөй жооп берүүгө болот. Билим берүүнү өнүктүрүү үчүн изилдөө жана ага карата чыгармачылык керек.

Жогоруда айтылган маалыматтарды мугалимдер кабыл алып, анализдеп түшүнүп иштей башташса учурда заман талабына ылайык окутууну ишке ашыруу мүмкүнчүлүгү түзүлөт эле.

Заманбап окутууну ишке ашырууда окутуунун жаңыча ыкмалары да зор мааниге ээ. Азыркы учурда активдүү жана окуучуга багытталган окутуу ыкмаларын колдонуу талапка ылайык.

Активдүү окутуу деген эмне? Бир акылман бул суроого мындай деп жооп берген. Окутуу – бул спорттук мелдештин көрүүчүсү эмес. Окуучулар класста гана отуруп, мугалимди угуп, даяр тапшырманы эстеп калып жооп берүү менен көп нерсеге үйрөнүшпөйт деген. Демек, активдүү окутуу окуучуларды айрым бир ишкердикке тартып, ойлонууга мажбурлап, анан ошол маалымат боюнча түшүнүк алган учурда бул чыныгы активдүү окутуу болуп эсептелет.

Ал эми окуучуга багытталган окутуу деген эмне деген суроого төмөнкүчө жооп берсек болот. Окутуп үйрөтүүдө биздин окуучуларыбыздын талаптарына, мүмкүнчүлүктөрүнө, кызыкчылыктарына, жөндөмдөрүнө карата окутууну пландайбыз. Мындай пландалган окутуу окуучуга багытталган окутуу деп аталат.

Активдүү окутуу жана окуучуга багытталган окутууга ылайык келген төмөндөгүдөй ыкмалар бар:

1. Долбоордун негизинде окутуу
2. Тапшырманын негизинде окутуу
3. Биргелешкен окутуу
4. Кооперативдик окутуу
5. Тематикалык окутуу

Долбоордун негизинде окутууда предметти терең билген, предметке кызыгуусу жана умтулуусу жогору болгон окуучулардын тобу түзүлөт. Топтун курамы үч, беш кишиден турушу керек. Окуучулар реалдуу жашоонун маселелерин үйрөнүү, үйрөнгөн

тажрыйбаларын алмашуу жана аларды чагылдыруу максатында топ болуп иштешет. Мугалим окуучу сөзсүз билүүгө тийиш болгон татаал тапшырманы жана татаалдаштыруучу суроолорду белгилейт. Окуучулар ушул тапшырманын негизинде долбоор иштеп чыгышат. Аягында топтук көрсөтүү өткөрүлөт. Топтун иши бааланат.

Тапшырманын негизинде окутууда кайсы бир көйгөйлөрдү жана суроолорду чечүү үчүн, ошол көйгөйдү же суроону чечүүгө мүмкүнчүлүгү жетет деген окуучулардын тобу түзүлөт. Топтун курамы беш кишиден турат. Бул жерде мугалим багыт берүүчү, жардамчы, репетитор, баалоочу жана башкы булак болот.

Биргелешкен окутуу – маанилүү суроону үйрөнүү жана маанилүү долбоорду аткаруу үчүн команда болуп иштөө. Команданын курамы 7 кишиден кем болбошу керек. Команданын мүчөлөрү ар башка класстардан түзүлсө да болот. Командада үстөмдүк болбош керек, ар бир мүчө өз оюн ачык айтууга мүмкүнчүлүк түзүлүшү керек.

Кооперативдик окутуу – бул биргелешкен окутуунун өзгөчө бир түрү болуп эсептелет. Кооперативдик окутууда кичи топтор түзүлөт. Алар өз иштери үчүн өз алдынча жоопкерчиликтүү болушат.

Биргелешкен окутуу менен кооперативдик окутуунун айырмасы, биргелешкен окутууда окуучулардын жообу анализденип, сапатка багыт жасалат жана топтун иши жалпы бааланат. Кооперативдик окутууда салттуу ыкмага байланыштуу болуп сандык ыкманы колдонот. Топтун мүчөлөрүнүн иши өз-өзүнчө бааланат.

Тематикалык окутууну үйрөнүү үчүн тандалып алынган темалардын негизиндеги педагогикалык модель болуп эсептелет. «Тема» модели ар кандай жана байланышпаган маалыматты бир бүтүндүккө бириктирүүгө жардам берген сынчыл ойлом звеносу болот. Модель окуучунун предмет боюнча ой жүгүртүүсүнө, ошондой эле маалымат менен ар кандай ички жана сырткы булак фактыларынын ортосундагы байланышты көрүүсүнө жана издөөсүнө мүмкүндүк берет. Бул окутуунун скалярдык формасы катары каралат. Анткени окуучулар чектелген жана спецификалык маалымат менен кеңири дүйнөлүк ой жүгүртүүнүн ортосундагы тематикалык байланышты көрүүсүнө шарт түзөт.

Активдүү жана окуучуга багытталган окутууну ишке ашырууда окуучулардын негизги жана предметтик компетенттүүлүгү калыптандырылат. Мугалим чебер болсо, ар бир сабакта активдүү окутууну жана окуучуга багытталган окутууну эң жакшы ишке ашырат деген ойдомун.

Колдонулган адабияттар:

1. Шакиров Р. Окуучулардын окуу жетишкендиктерин баалоо: методикалык колдонмо. – Бишкек: 2010
2. Мугалимдерди жана мектеп директорлорун профессионалдуу машыгууларга окутуу. Билим берүүнүн экинчи долбоору. АӨБ. 0020-KGZ (SF). – Бишкек: 2008
3. КРнын мектеп билим берүүсүнүн жогорку тепкичиндеги профилдик билим берүүнүн концепциясы. Билим берүүнүн экинчи долбоору. АӨБ. 0020-KGZ (SF). – Бишкек: 2009.